

Çanakkale-Bozcaada Geleneksel Kent Dokusu ve Evleri

Abdurrahman Sedat SAYGI^{1,*}, Sare SAHİL²

¹Örenyerleri Daire Başkanlığı, Kültür Turizm Bakanlığı, Ankara/Türkiye

²Mimarlık Bölümü, Mimarlık Fakültesi, Gazi Üni., Ankara/Türkiye

Öz

Bozcaada mimarisi incelendiğinde Türk ve Rum kültürlerinin izlerine rastlamak mümkündür. Cumhuriyet Mahallesi'nde Rum, Alaybey Mahallesi'nde Türk Mimarisi'ne ait izler taşıyan yapılar mevcuttur. Sosyal ve dini yapılar da mahallelerin sosyo-kültürel yapılarına göre dağılmıştır. Kilise ve küçük şapel gibi yapılar Cumhuriyet Mahallesi'nde, cami, hamam, çeşme, namazgâh gibi Türk kültürüne özgü yapılar Alaybey Mahallesinde yer almaktadır. Geleneksel Bozcaada evleri yerli malzemeyle yapılan, doğasıyla barışık fonksiyonları olan, kâgir ve ahşap karkas yapılarıdır. Bu çalışma ile geleneksel Bozcaada konutlarının, plan tipleri, cephe düzenleri, inşa yapım teknikleri, yapı malzemeleri vb. özellikleri belirlenerek yok olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Makale Bilgisi

Başvuru: 05/06/2015

Düzeltilme: 22/07/2016

Kabul: 17/03/2017

Anahtar Kelimeler

Bozcaada
Geleneksel Türk Evi
Bozcaada Evleri
Rum Mimarisi

Keywords

Bozcaada
Traditional Turkish
Houses
Bozcaada Houses
Rum Architecture

Traditional City Pattern and Houses of Çanakkale-Bozcaada

Abstract

Looking closely to Bozcaada architectural characteristics, it is possible to see Turkish and Rum influence. For instance, the houses in Alaybey neighborhood have the architectural characteristics of the former, while the ones in Cumhuriyet neighborhood have the architectural characteristics of the latter. Social and religious buildings are distributed according to neighborhoods' socio-cultural structure; churches or chapels are located in Cumhuriyet Neighborhood, mosques, fountains, namazgah are located in Alaybey district. Traditional Bozcaada Houses, which are mostly timber frame structures made of local materials, obtain the functions in harmony with the surrounded nature. This thesis aims to prevent Traditional Bozcaada Houses from being demolished through investigating their plan schemes, facade characteristics, structural techniques, and materials.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Geçmişten günümüze artan nüfus, hızla gelişen teknoloji, Bozcaada'daki turizm faaliyetlerinin artması ile yeni ve büyük ölçekli yapılara ihtiyaç duyulmakta, bu nedenle Bozcaada geleneksel konutları giderek yok olmaktadır. Söz konusu konutların tamamen yok olmadan tespit edilerek belgelenmesi, konutların plan tiplerinin, cephe düzenlerinin, inşa yapım tekniklerinin, yapı malzemelerinin ortak ve farklı yönlerinin belirlenmesi amacıyla söz konusu çalışma yapılmıştır. Böylece bu bölgedeki geleneksel konut mimarilerinin gelecek nesillere ulaştırılarak tarih mirasının yok olmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

2.YÖNTEM(METHOD)

Hazırlık aşamasında ada ve adanın içinde bulunduğu bölgenin coğrafi konumu, fiziksel özellikleri, tarihsel gelişimi, sosyal nitelikleri araştırılmış ve arazi çalışmasına zemin hazırlanmıştır.

Arazi çalışması aşamasında Bozcaada'nın tarihi ve kültürel verilerinin saptanması amacıyla önce mekanın tamamına yönelik daha sonra tek tek yapılara yönelik analiz çalışmaları yapılmıştır.

Çalışma alanının genel karakteristik özellikleri daha sonra da geleneksel yapıların mimari özellikleri araştırılmıştır.

3. BOZCAADA'DA GELENEKSEL KONUT MİMARİSİ (TRADITIONAL RESIDENTIAL ARCHITECTURE IN BOZCAADA)

Günümüzde varlığını koruyan geleneksel Bozcaada yerleşiminin fizik mekanlarının oluşum ve gelişimine ilişkin bilgi edinmemize olanak sağlayan yazılı kaynaklar kısıtlıdır. Yerleşimin erken dönemine ait veriler daha ziyade eski denizcilik haritalarının yorumlanması ile elde edilmiştir. Yerleşimde bulunan anıtsal yapıların mimari özellikleri ve ada içindeki dağılımlar, mezarlıkların yerleri gibi bilgiler de yerleşimin fiziksel gelişimi hakkında bilgi veren önemli verilerdir.[1]

Bozcaada'nın sosyo-politik tarihi hakkında çok sayıda belge ve kaynak bulunmasına karşın, Adanın tarihsel dönemler içindeki yerleşim hareketleri ile ilgili kaynaklar son derece yetersizdir [2]. Adanın Osmanlı topraklarına katılması ile Anadolu'dan getirilen halkın Ada'ya yerleştirildiği ve 18. yy'a kadar kale içinde yerleşimin devam ettiği bilinmektedir [3].

Şekil 1.Bozcaada Genel Görünümü (Batı)[4]

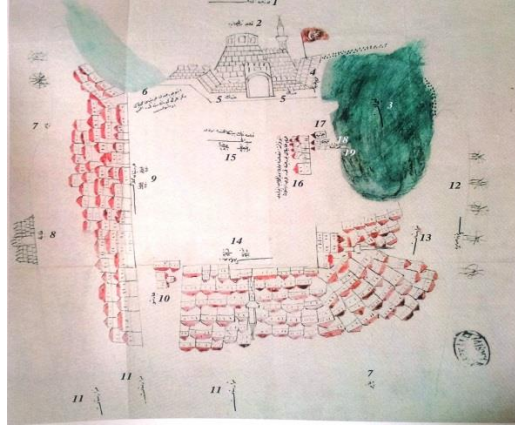
Şekil 2.Bozcaada Genel Görünümü (Doğu)[5]

18.yy.dan itibaren nüfusun da artması ile birlikte, Müslüman halk kale içinden çıkmış ve bugün Alaybey Mahallesi olarak adlandırılan bölgede bir yerleşim bölgesi oluşturmuştur [6]. Kesin tarihi bilinmese de, ilk olarak 1735 yılına ait olan 'InsulTenedo' (Şekil 3) adlı haritada, derenin iki tarafında kurulmuş olan Rum ve Osmanlı yerleşimleri açıkça gösterilmiştir. Bu dere uzun yıllar iki mahalleyi ayıran doğal bir sınır oluşturmuştur.

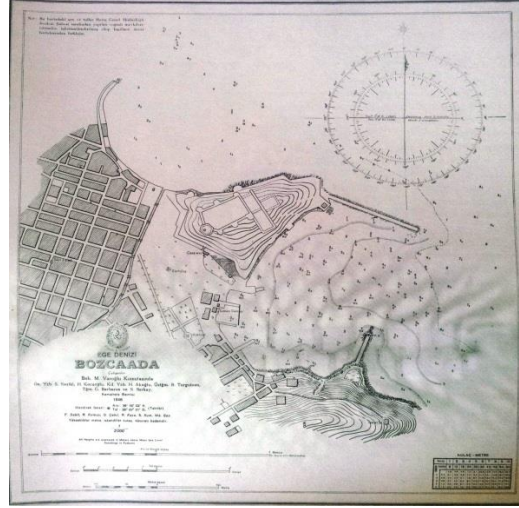
Şekil 3.1735 yılına ait olan 'InsulTenedo' adlı harita [6]

1855 yılına ait bir Osmanlıca haritada ise (Şekil 4), Ada'nın genel yerleşim planı gösterilerek mahallelerin konumları detaylı bir şekilde belirtilmiştir. İki farklı yerleşimin resmedildiği haritada Rum yerleşimi Hristiyan Mahallesi, Osmanlı yerleşimi ise İslam Mahallesi olarak adlandırılmıştır. Her iki yerleşim de, nüfusun da artmasıyla birlikte derenin oluşturduğu aks çevresinde genişlemeye devam etmiştir. 1884 yılına ait İngiliz Bahriyesi tarafından hazırlanmış olan harita, iki mahallenin de yolları ve yapılarıyla gösterildiği ilk haritadır.

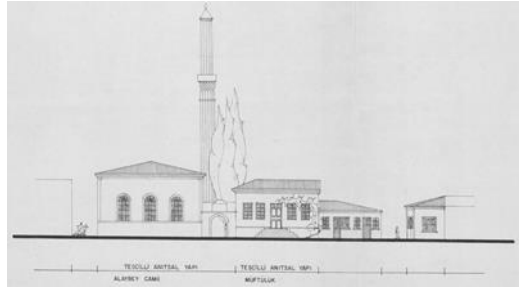
Şekil 4.1855 yılına ait Osmanlıca haritada Alaybey ve Cumhuriyet mahalleleri. [6]

Ada'nın yerleşim dokusunda görülen en büyük değişikliklerden birisi 19.yy sonlarına doğru meydana gelmiştir. 1874 yılında Rum mahallesinde çıkan bir yangın neredeyse tüm mahallenin yok olmasına neden olmuştur. [6] Bu afet sonrasında mahallede olası bir yangının yapıdan yapıya sıçramasına engel olmak amacıyla yerleşim ızgara sisteminde yeniden inşa edilmiştir. Bu yangından 62 yıl sonra, 1949 yılına ait bir denizcilik haritasında, adanın yangın sonrası yerleşim planını gösteren en yakın tarihli belgedir. Liman ve kale çevresinin detaylı bir biçimde gösterildiği haritada yerleşimin tümüne yer verilmemiştir. (Şekil 5.) [6]

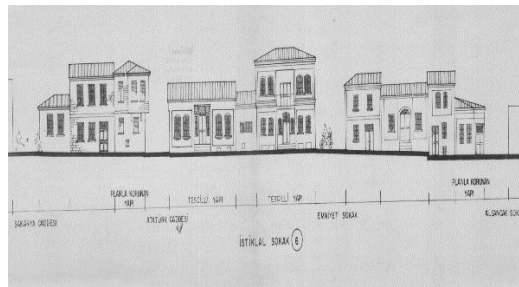
Şekil 5. Harita Genel Müdürlüğünün 1949 yılında hazırlattığı Bozcaada haritası [7]

Genel olarak Bozcaada mimarisine bakıldığında, Türk ve Rum kültürlerinin izlerine rastlanır. Önceleri kasaba merkezini Rum ve Türk Mahallesi olarak ikiye ayıran derenin yerine bugün Çınar Çarşısı Caddesi bulunmaktadır. Ada merkezi şu anda Cumhuriyet (Rum) ve Alaybey (Türk) Mahallesi olarak iki mahalleden oluşmaktadır. Cumhuriyet Mahallesinde Rum, Alaybey Mahallesinde Türk mimarisine ait izler taşıyan yapılar, korunmuş yol dokusu mevcuttur.

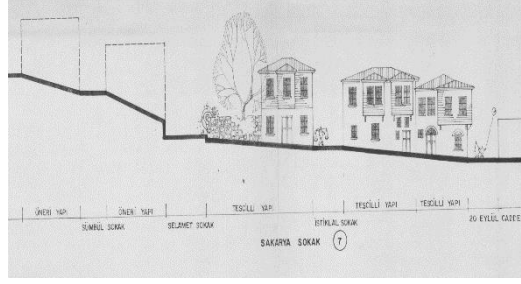

Şekil 6. Alaybey Mahallesi sokak silüeti [8]

Rum ve Türk mimarisinde genel olarak yapı özellikleri birbirine benzese de işlev olarak farklar vardır. Yapı cinsi kagir ve ahşap karkas yapılardan oluşmaktadır. Genelde alt kat kagir, üst kat ahşap ya da tamamı kagir yapılardır.

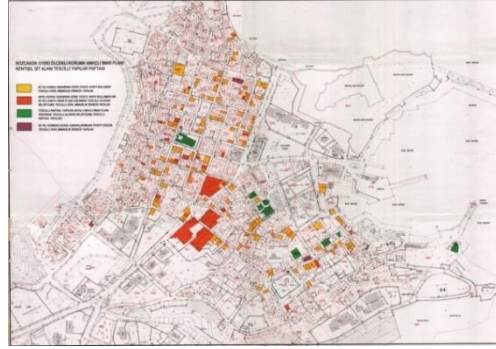

Şekil 7. Cumhuriyet Mahallesi sokak silüeti [8]

Şekil 8. Cumhuriyet Mahallesi sokak silüeti [8]

Bozcaada merkezinde bulunan, Alaybey Mahallesinde yaklaşık 130 sivil ve anıtsal mimarlık örneği yapı (konut, namazgah, çeşme, cami, hamam, depo, değirmen vb.) ile Cumhuriyet Mahallesinde yaklaşık 160 sivil ve anıtsal mimarlık örneği yapı (konut, şapel, çeşme, kilise, değirmen, depo vb.) G.E.E.A.Y.K'nun 08.04.1977 gün ve A-432 sayılı kararı, 14.10.1977 gün ve A-820 sayılı kararı, 14.10.1978 gün ve 10663 sayılı kararı ile tescil edilerek (Şekil 9) koruma altına alınmış, alanın geleneksel dokuyu yansıtması nedeni ile ada merkezi Kentsel sit alanı olarak ilan edilmiştir. Ayrıca ada merkezinin çok eski bir geçmişe sahip olması nedeniyle ada merkezinin büyük bir bölümü 3. derece Arkeolojik sit alanı olarak ilan edilerek koruma altına alınmıştır. [8]

Şekil 9. Bozcaada merkezi tescilli yapıları [8]

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17/04/1993 gün / 3129 sayılı kararı ile uygun bulunan 1/1000 ölçekli Bozcaada Koruma Amaçlı İmar Planı (Şekil 10) [8] kapsamında korumaya yönelik koşullar belirlenerek bahse konu anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapıların gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

Şekil 10. Bozcaada 1/1000 ölçekli K.A.İ.P. [8]

4.DEĞERLENDİRME (ASSESSMENT)

Geleneksel Bozcaada konutlarını plan, malzeme – teknik ve cephe düzeni olmak üzere üç bölümde değerlendireceğiz.

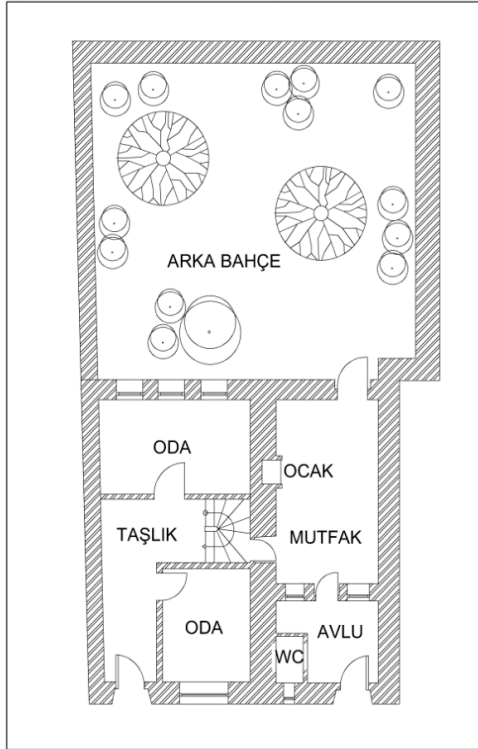
4.1.Plan:

Bozcaada evlerinin konumlanmasında ada da yaşayan Türk ve Rum kültürlerine ait örf ve adetler ile alanın topografik yapısı etkili olmuştur. Bu etkenler parsel ve yapı adası oluşumu ile yapı girişlerinin konumlandırılmasında önemli rol oynamıştır.

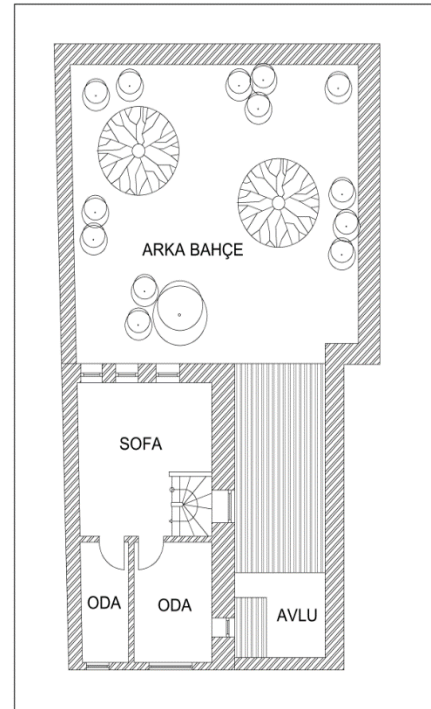
Bozcaada genelinde en çok rastlanan yapı tipi Z(zemin) +1 katlı yapılardır. Bu yapıların plan biçimlenişi Cumhuriyet ve Alaybeymahallelerinde farklılık göstermektedir. Bu farklılık yapının bodrum katının olup olmadığı ve avlusunun bulunup bulunmadığı gibi hususlara göre farklılık gösterir. Ancak genel olarak yapıların giriş kapıları doğrudan sokağa açılacak şekilde planlanmıştır.

Bodrum katı olan 2 katlı yapıların büyük bir kısmı Cumhuriyet mahallesinde yer alır. Bu yapıların mutfak, çamaşılık ve tuvaletleri bodrum katta yer alır. Zemin katta giriş holü, günlük yaşama alanı ve misafir odaları bulunur. Üst katlarda yatak odaları yer almaktadır. Kat yükseklikleri fazladır ve geniş pencerelidir. Pencereleleri ahşap kepenklerle örtülüdür.

Alaybey Mahallesinde yapıların bodrum katları bulunmaz. Tuvalet, mutfak ve çamaşılık yapının bahçesinde veya avlusunda yer alır.(Şekil 11) Zemin katlar yüksektir ve dar pencerelidir. Bu kat taşlık olarak kullanılır. Yaşama bölümü 1. katta yer alır.(Şekil 12) Genellikle sofa etrafında konumlandırılmış odalardan oluşur. Günün büyük bir bölümü sokağa tek ya da iki yönlü cephe veren sofalarda gerçekleştirilir. Odalarda bulunan ahşap dolapların içinde gusülhaneler yer alır.

Şekil 11. Avlu ve bahçesi bulunan Z+1 katlı yapı örneği. (Zemin Kat Planı) [9]

Şekil 12. Avlu ve bahçesi bulunan Z+1 katlı yapı örneği. (1. Kat Planı) [9]

Bozcaada Geleneksel Konutları sofanın ve etrafındaki odaların biçimlenişine göre 2 farklı plan oluşumu görülür:

- Dış sofalı plan tipi,
- Orta sofalı plan tipi,

Dış Sofalı Plan Tipi:

Dış sofalı plan tipinde sofa ve odaların konumları ve aralarındaki ilişkileri tek katlı ve 2 katlı yapılarda farklılık gösterir. Dış sofalı plan tipinde genellikle iki ya da üç adet oda bulunmaktadır. En yaygın kullanımı iki odalı plan tipidir.

Sofanın dışta olduğu tek katlı konutlarda sofa girişte ve içeri çekilerek girişi tanımlayacak şekilde konumlanmıştır. Sofanın yapı arka cephesine kadar uzandığı gibi, kısa tutularak arka odanın genişletildiği örnekleri de görmek mümkündür.

Şekil 13. Dış sofalı konut örneği. [9]

Şekil 14. Dış sofalı konut örneği. [9]

Şekil 15. Dış sofalı konut örneği. [9]

Bozcaada da görülen dış sofalı plan tiplerinden en az rastlanılanı sofa ve yanında tek odalı tiptir. Genellikle küçük parsellerde görülür. Bitişik nizam bir yapıda tek yönlü, ayırık nizam ya da köşe parsel konumunda bir yapı ise çift yönlü çıkma yaptığı gözlemlenmiştir. Bu tip yapılarda sofa

genellikle kare ya da kareye yakın planlıdır. Sofa yapının arka cephesinde yer alır. Merdivenler ise L formlu ya da tek kollu düz merdiven şeklindedir.

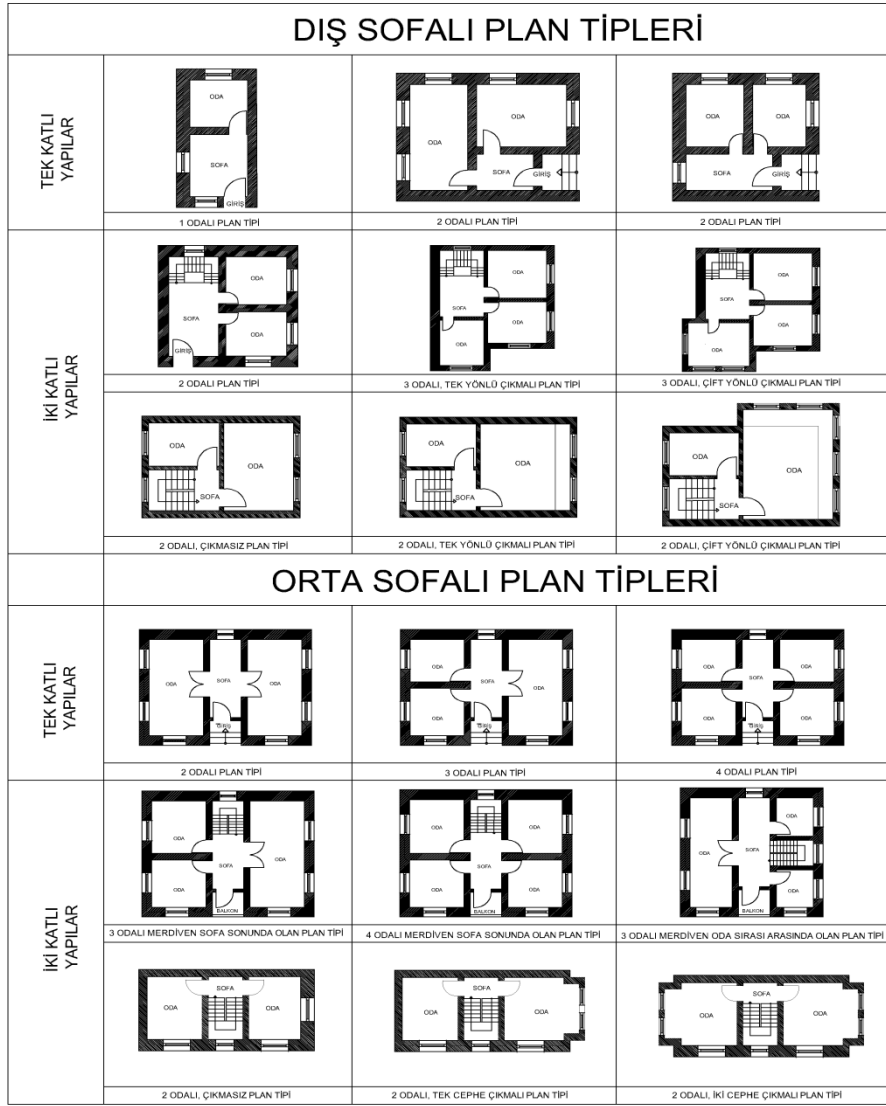
Dış sofalı iki odalı plan tipli yapılarda, sofa arka cephede küçük odanın yanında yer alır. Sofa iyice küçülerek sadece odalara ulaşımı sağlayan bir mekan haline gelmiştir. Yaşama alanı fonksiyonunu yitirmiştir. Sokağa bakan oda daha büyüktür. Büyük oda da parselin konumuna göre tek veya çift yönlü çıkma olabilir. (Şekil 14-15)Çıkmasız örnekleri de mevcuttur.(Şekil 13).

Orta Sofalı Plan Tipi:

Bozcaada geleneksel konutlarında en çok kullanılan plan tipi orta sofalı plan tipidir. Tek katlı yapılarda sofa yapı boyunca uzanır ve tüm odalar sofaya açılır. Tek katlı yapılarda iki odalı ve dört odalı plan tiplerine sıkça rastlanılmaktadır. Bu yapılara genellikle ortadan girilir ve odalar birbirinin simetrisi şeklindedir. Giriş hacmi geri çekilerek giriş tanımlanmıştır. Bu tür yapılara birkaç basamakla çıkılarak ulaşılır.

İki katlı örneklerde ise iki ve dört odalı plan tipini merdivenin konumu belirler. Merdiven çoğunlukla sofanın sonunda yer alır. Bazı örneklerde ise merdiven iki oda arasında yer alabilmektedir.

Bitişik nizam yapı adalarında iki katlı yapılarda sık görülen plan tipi sofanın oda sırası içinde yer alan tiptir. Genişliği dar boyu uzun parsellerde bu plan tipine sıkça rastlanır. Merdiven genellikle U formludur. Alt katta yer alan oturma ve giriş mekanları üst katta odaya dönüşmüştür. Yol cephesine çıkma yapan örnekleri mevcuttur.

Şekil 16.Bozcaada genelinde bulunan yapıların plan tipleri.[9]

4.2. Malzeme ve Teknik:

Bozcaada yerleşiminin büyük bir çoğunluğu kagir ve ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. Genelde alt kat kagir, üst kat ahşap ya da tamamı kagir yapılardır. Yapılarda sıkça taş malzemenin kullanılmış olması ada da taş ocağının bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ahşap ve tuğla malzemenin ada dışından temini yapılarda bu malzemenin daha az kullanılmasına neden olmuştur. Ayrıca 19. yüzyılın sonlarına doğru çıkan yangın neticesinde cumhuriyet mahallesindeki ahşap örneklerin birçoğu yanarak yok olmuştur.

Taş Malzeme:

Yapı beden duvarları ve bahçe duvarlarının inşasında kullanılmıştır. Yapılarda genellikle kesme taş ve yonu taş,(Şekil 17-18) bahçe duvarlarında ise moloz taş kullanılmıştır.

Bozcaada'daki kagir yapılar tamamı taş malzemeden inşa edilebildiği gibi, tuğla ve ahşapla birlikte yapılan örnekleri mevcuttur. Birden fazla malzemeden inşa edilen yapılar genellikle zemin ve bodrum katları taş, üst katları tuğla ve ahşap malzemeden inşa edilmiştir.

Şekil 17. Kesme Taşla inşa edilmiş kagir konut[9]

Şekil 18. Moloz taş malzemeli kagir konut

Tuğla Malzeme:

Geleneksel Bozcaada konutlarında taş malzemeden sonra en çok kullanılan yapı malzemesidir. Konutlarda genellikle yörede yaygın olan maydos tuğlası kullanılmıştır.

Bozcaada da sayıları az da olsa tamamı tuğla malzemeden inşa edilmiş yapılarda mevcuttur. (Şekil 19-20)

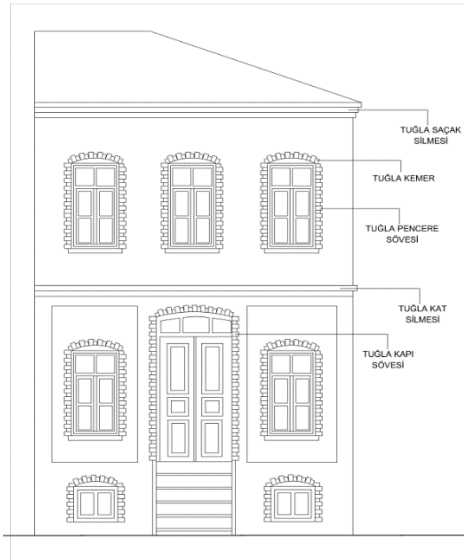

Şekil 19. Tuğla malzemeli kagir konut örneği[9]

Şekil 20. Tuğla malzemeli kagir konut örneği[9]

Tuğla malzeme Bozcaada konutlarında yapı inşasında taşıyıcı malzeme özelliğinin dışında, yapıların saçak ve kat silmelerinde, pencere-kapı söve ve kemerlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. (Şekil 21)

Şekil 21. Bozcaada konutlarında tuğla malzemenin kullanımı. [9]

Ahşap Malzeme:

Bozcaada konutlarında en az kullanılan yapı malzemesidir. Genellikle yapıların alt katları taş yada tuğla üst katları ahşap karkas sistemle inşa edilmiştir. (Şekil 22) Ahşap malzemenin adada bulunmamasından dolayı tamamı ahşap yapı örneklerine pek rastlanılamamaktadır.

Ahşap malzeme daha çok yalı baskısı olarak dış cephede kullanılmıştır. (Şekil 23) Tek veya çift yönlü çıkmalı cumbalarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca cumba altlarında kullanılan payandalarda ahşap malzemeden imal edilmiştir. (Şekil 24)

Bozcaada'daki geleneksel konutların tamamına yakınında ahşap kapı ve pencereler kullanılmıştır. Pencere kenarlarındaki kepenklerde ahşaptır.

Şekil 22. Katı Ahşap karkas yapı[9]

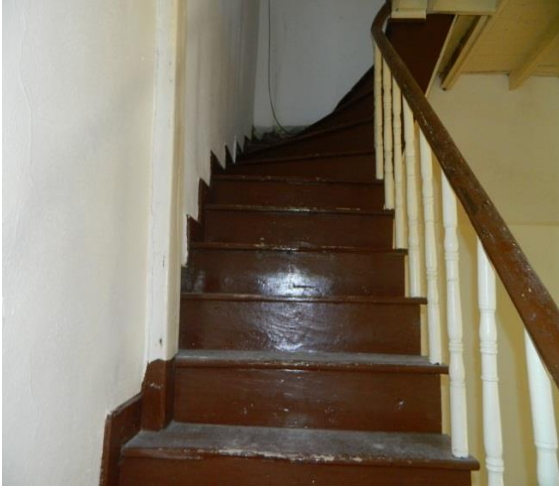
Şekil 23. Katı Ahşap karkas yapı[9]

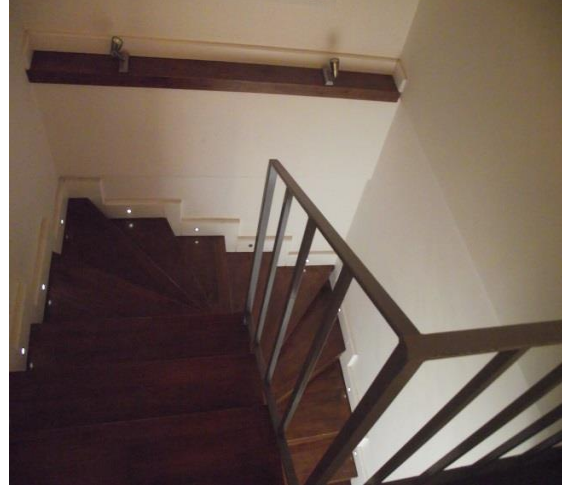
Şekil 24. Bozcaada konutlarında ahşap yalı baskısı ve ahşap payanda örnekleri[9]

Yapı içinde katlar arası bağlantıyı sağlayan merdivenlerde ahşap malzemeden yapılmıştır. Yine merdiven korkulukları da ahşaptır. Merdivenler genellikle U, L ve tek kollu düz merdiven formundadır.(Şekil 25-26) [9]

Yapı içlerinde bulunan dolaplarda ahşap malzemelidir. Bu dolapların içinde gusülhaneler yer alır. Bu dolapların üzeri beyaz, krem, yeşil renklere boyanmıştır. Bu dolaplar oda içlerinde yer aldığı gibi, sofalarda merdiven arka kısmında da yer alabilir.(Şekil 27-28) [9]

Şekil 25.L formulu ahşap merdiven örneği [9]

Şekil 26.U formulu ahşap merdiven örneği [9]

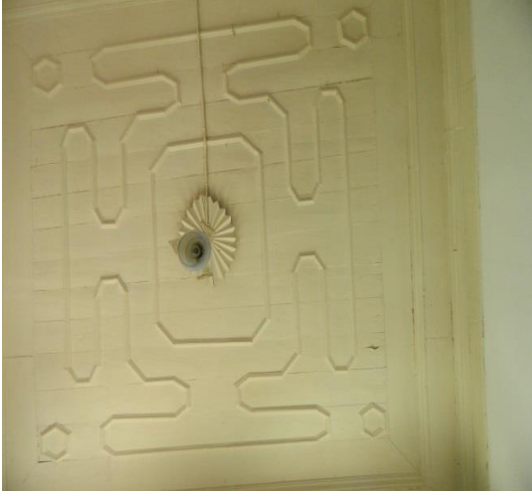
Şekil 27.Ahşap dolap örneği(Oda içinde) [9]

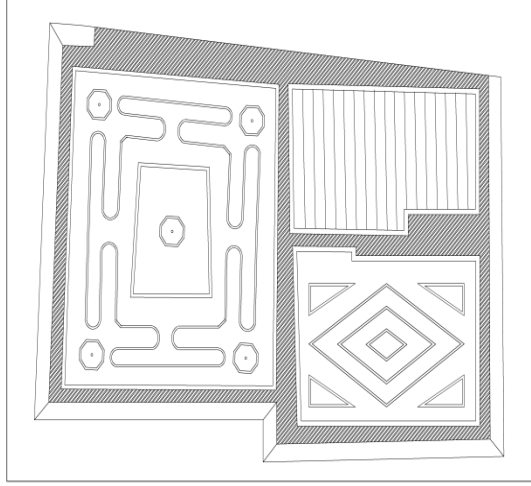
Şekil 28.Ahşap dolap örneği (Merdiven arkasında) [9]

Ahşap malzeme Bozcaada geleneksel konutlarının zemin ve tavan döşeme kaplama malzemesi olarakta kullanılmıştır.(Şekil 31-32) Ahşap malzemenin az olması ahşap işçiliğinde gelişmemesine neden olmuştur.

Tavanlarda düz ahşap lambiri kaplama yaygın olarak görülür. Çıtalarla baklava dilimi gibi şekiller verilerek estetik kazandırılmaya çalışılmış örnekleride mevcuttur. (Şekil 29-30)

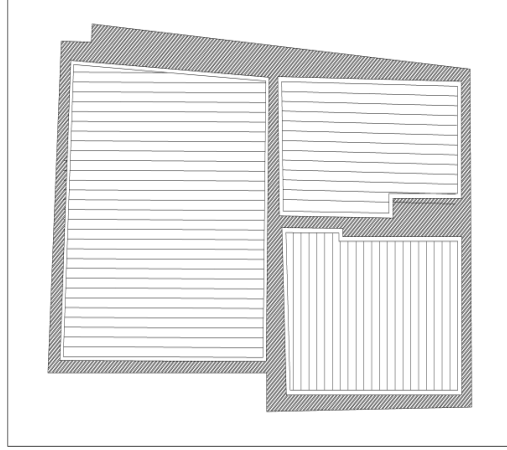
Şekil 29. Ahşap çita süslemeli tavan kaplaması. [9]

Şekil 30. Ahşap çita süslemeli tavan kaplaması. [9]

Şekil 31. Ahşap zemin döşeme kaplaması [9]

Şekil 32. Ahşap zemin döşeme kaplaması [9]

4.3. Cephe Düzeni:

Bozcaada yerleşim merkezindeki yapılar incelendiğinde tek katlı yapılar %38, iki katlı yapılar %60, üç katlı yapılar %2 oranda olduğu tespit edilmiştir. Bu yapıların %65 i bitişik nizam, %35 i ise ayrı nizam yapılar oluşturmaktadır. Bu veriler doğrultusunda ada içindeki konutları cephe özellikleri bakımından ele aldığımızda en çok görülen yapı tipinin bitişik nizamlı 2(Z+1) katlı yapıların oluşturduğu söylemek mümkündür.

Cephe tipolojilerinin oluşturulması kapsamında yapılar tek katlı ve iki katlı yapılar olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. Tek katlı yapılarda cephe elemanlarının konumlarına göre simetrik ve asimetrik cephe olarak ikiye ayrılmıştır. İki katlı yapılar ise çıkmalı ve çıkmazsız olarak sınıflandırılmış, çıkmalı yapılarda çıkmanın cephe içindeki yerine göre sınıflandırılmıştır. Çıkmalar konutun tüm cephesi boyunca, ortada, köşelerde olmak üzere düzenlenmiş olduğu tespit edilmiştir.

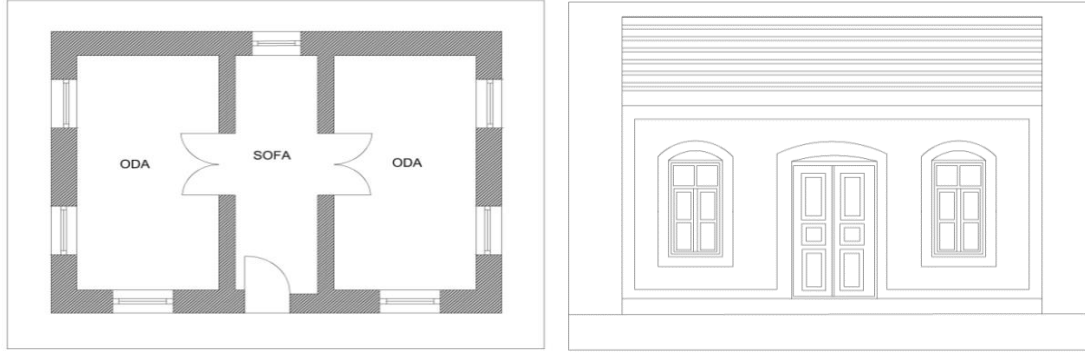
Taş yapıların birçoğunun cephesi sıvalı ve boyalıdır. Yapıların köşelerinde ve saçaklarında silme ve profiller yer almaktadır.

Tek katlı yapılar:

Tek katlı yapılarda cephe tipolojisi kapı pencere elemanlarının konumuna göre simetrik ve asimetric cephe olmak üzere ikiye ayrılır.

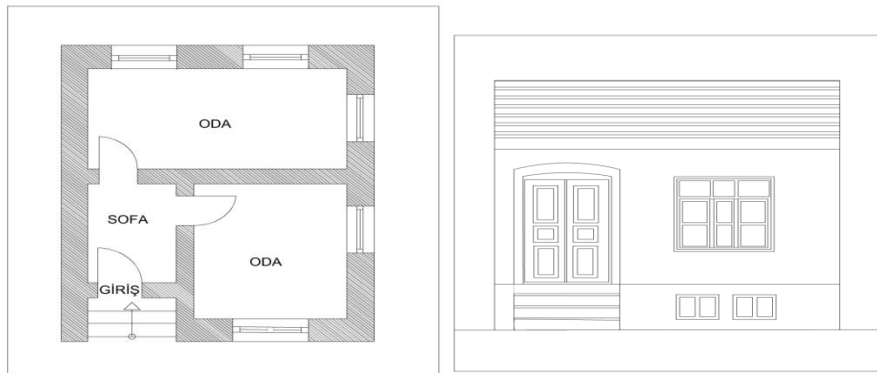
Simetrik cephe:

Bu tür yapılarda giriş yol cephesinden sağlanır. Giriş kapısı yapının tam ortasında yer alır ve niş şeklinde içeri çekilerek giriş tanımlanmıştır. Kapının yanlarında genellikle bir yada iki pencere bulunur. (Şekil 33-34)

(a) Plan

(b) Cephe

Şekil 33.(a), (b)Tek katlı, simetrik cephe [9]**Şekil 34.Tek katlı, simetrikcephe [9]**

(a) Plan

(b) Cephe

Şekil 35.(a)-(b) Tek katlı, asimetric cephe [9]

Şekil 36. Tek katlı, asimetrik cephe [9]

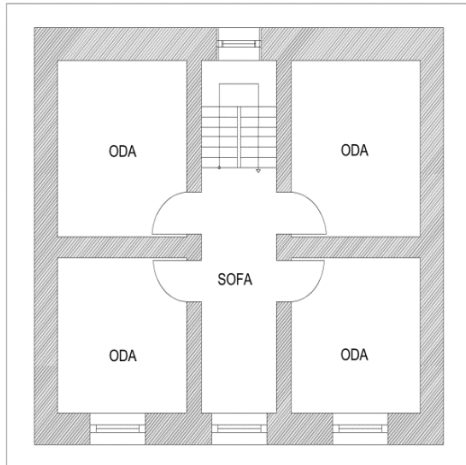
İki Katlı Yapılar:

İki katlı yapılarda cephe tipolojisi üst katta çıkmanın bulunup bulunmamasına göre çıkmalı ve çıkmasız olarak iki bölüme ayrılır.

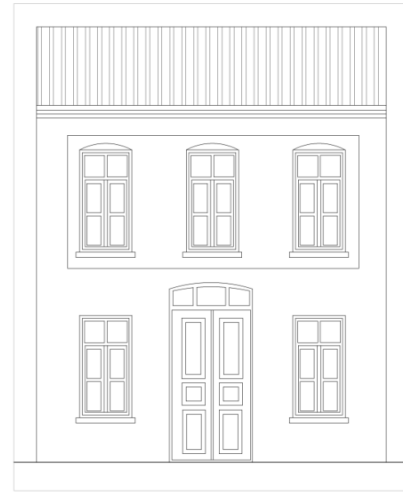
Çıkmasız İki Katlı Yapılar:

Çıkmasız geleneksel Bozcaada konutlarının büyük bir kısmı bitişik nizam parsellerde kullanılmıştır. Bu yapılarda cumba ve balkon bulunmaz. Bazı örneklerde katlar arasında ve saçak altlarında silme bulunur. Silmeler genellikle tuğla malzemeden yapılmıştır. Silmeli yapıların çoğunluğunda kademeli düz silmeler bulunur. Kirpi saçak silmesi Alaybey mahallesinde daha sık rastlanır. Ayrıca cephelerin köşelerinde köşe pervazları bulunur.

Çıkmasız cephelerde girişler yapının kenarlarında olabildiği gibi ortadan olan örnekleride vardır. (Şekil 37-38) Yapı büyüklüğüne göre pencere dizileri ikili, üçlü dördü olabilir. Yapı girişleri doğrudan sokağa açılabilir gibi, basamaklı örnekleride vardır. Alaybey mahallesindeki örneklerde ise giriş kapıları avlu veya bahçeye açılabilir.

(a) Plan

(b) Cephe

Şekil 37.(a)-(b) İki katlı, çıkmasız, ortadan girişli cephe örneği [9]

Şekil 38.İki katlı, çıkmasız, ortadan girişli Cephe örneği [9]

Çıkmalı İki Katlı Yapılar:

Çıkmasız iki katlı yapılara oranla sayıları daha fazladır. Çıkmalı yapılar, açık çıkmalı yapılar ve kapalı çıkmalı yapılar olmak üzere iki gruba ayrılır.

Bitişik nizam parsellerdeki yapılarda çıkma tek yönlüken, ayrık nizam parseller ve köşe parsellerdeki yapılarda çıkma iki yönlü olabilmektedir.

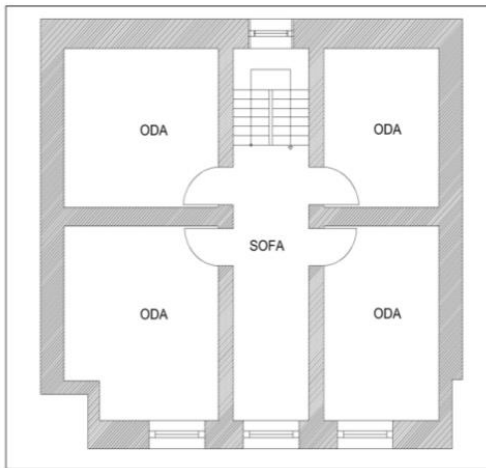
Kapalı Çıkmalar:

Kapalı çıkmalı yapılar genellikle zemin katları taş veya tuğla 1. katları ahşap karkas sistemlidir. Bozcaadanın hemen her yerinde görülen cephe tipidir.

Kapalı çıkmalı yapılarda çıkmanın ve giriş kapısının cephedeki konumlarına göre 3 farklı cephe örneği bulunmaktadır.

-Cephe Boyunca Kapalı çıkmalar:

Genellikle bitişik nizamli dar parsellerde mekan kazanılması amacıyla yapılan çıkma türüdür. Çıkma cephe bütününde görülür. Bazı örneklerde çıkma payandalarla desteklenmiş durumdadır. (Şekil 39-40) [9]

(a) Plan

(b) Cephe

Şekil 39.(a)-(b) Cephe Boyunca Kapalı çıkmalı yapı örneği

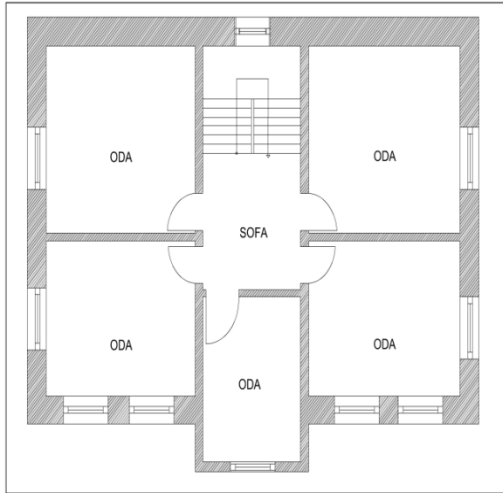
Şekil 40. Cephe Boyunca Kapalı çıkmalı yapı örneği[9]

Giriş ile Çıkmanın Aynı Aksta Yer Aldığı Yapılar:

Bu tip yapılarda giriş ile çıkma aynı aks üzerinde bulunur. Kapalı çıkma, cephenin ortasında olabildiği gibi, köşelerde de bulunabilir.

Çıkmanın yapı ortasında bulunan örnekleri genellikle simetrik cephelidir. (Şekil 41-42) Girişin ve çıkmanın yanlarında birer yada ikişer pencere bulunur. Çıkmanın köşelerde yer aldığı örneklerde ise giriş kapısının yanında bir yada iki pencere, çıkmanın bulunduğu katta ise iki yada üç pencere yer alır. Her iki tip yapıda da zeminde giriş kapısının olduğu cephe düzeni üst katta yerini dikdörtgen formlu pencereye bırakmıştır.

Ada genelinde, çıkmanın ve girişin ortadan olduğu simetrik cepheli yapı tipi çoğunluktadır.

(a) Plan

(b) Cephe

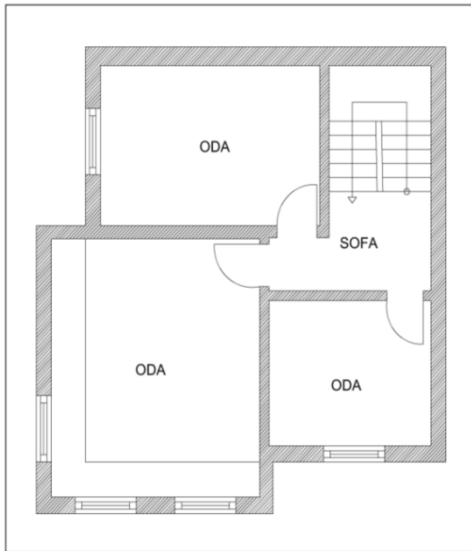
Şekil 41.(a)-(b) Giriş ile çıkmanın aynı aksta(ortada) yer aldığı yapı örneği. [9]

Şekil42. Giriş ile çıkmanın aynı aksta(ortada) yer aldığı yapı örneği[9]

Giriş ve Çıkmanın Farklı Akşlarda Olan Yapılar:

Genellikle bu tip yapıların yola bakan zemin kat giriş cephe asimetrik, üst katları simetrik cephe düzenindedir. Çıkma ve giriş şaşırtılarak farklı akşlara konumlandırılmıştır. Bu tipteki yapıların büyük bir bölümü köşe parsellerde yer almaktadır. (Şekil 43-44) Çıkma tek yönlü olabildiği gibi iki yönlüde olabilmektedir.

(a) Plan

(b) Cephe

Şekil 43. Giriş ile çıkmanın farklı akşta yer aldığı yapı örneği. [9]

Şekil 44. Giriş ile çıkmanın farklı yer aldığı yapı örneği. [9]

Açık Çıkmalar:

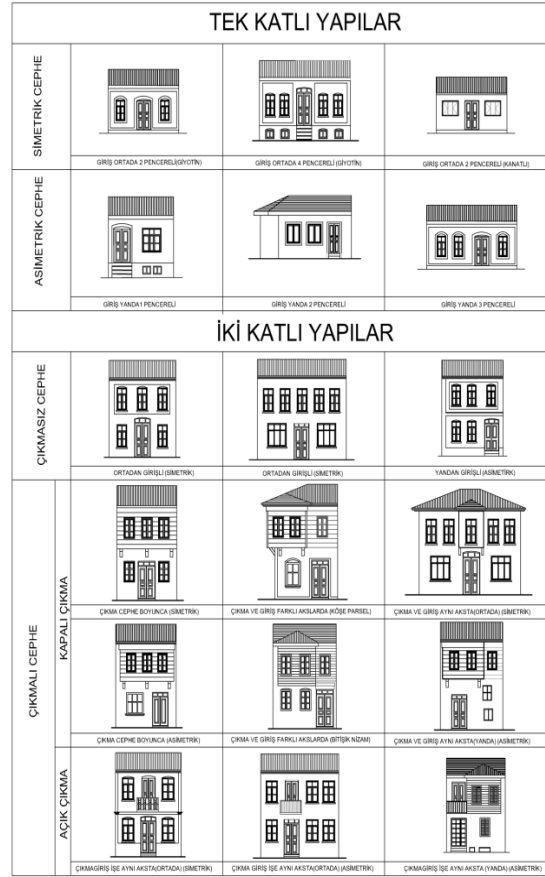
Geleneksel Bozcaada konutlarında açık çıkma yani balkon çok sık görülen bir uygulama değildir. Açık çıkmalı yapılarda balkon genellikle giriş aksında yer alır. (Şekil 45-46) Geniş cepheli yapılarda daha çok görülmektedir. Balkonlar cephe ile aynı hizada veya cepheden dışarı çıkacak şekilde konumlanabilmektedir. Genellikle dikdörtgen formlu balkonlarda ahşap ve demir ferforje korkuluklar kullanılmıştır.

Şekil 45.(a)-(b) Giriş ile balkonun aynı aksta(ortada) yer aldığı yapı örneği. [9]

Şekil 46. Giriş ile balkonun aynı aksta (ortada) yer aldığı yapı örneği. [9]

Şekil 47.Bozcaada genelinde bulunan yapıların cephe tipleri. [9]

5. SONUÇ (RESULTS)

Ülkemizin diğer bölgelerinde bulunan geleneksel konutlarında olduğu gibi Bozcaada evlerinin oluşumunda da temel faktör; ada da yaşayan Türk ve Rum kültürlerine ait örf ve adetlerine bağlı olarak sürdürülen yaşam tarzı ve bu yaşantının gerektirdiği mekanlardır. Bunun yanı sıra topografik durum, iklim ve yapı malzemesi de ada mimarisinin oluşmasında etkili olmuştur.

Bozcaada'nın topografik yapısı geleneksel konutların konumlanmasında ve kat adetlerinde önemli bir rol oynamıştır. Düz alanlarda tek katlı ve iki katlı yapılar yer alırken, eğimin arttığı noktalarda yapıların büyük bir çoğunluğunu iki katlı yapılar oluşturmaktadır.

Akdeniz ikliminin etkin olduğu Bozcaada'da yazları serin ve kurak, kışları ılık ve az yağışlı geçer. Bu iklim koşulları Geleneksel Bozcaada Konutlarının genellikle dış ve orta sofalı olarak planlanmasına neden olmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda Bozcaada Konutlarının yerli malzeme ile inşa edilmiş, doğasıyla barışık fonksiyonları olan, bitişik nizamlı, iki katlı, taş ve tuğla malzemeli, ahşap cumbaları olan yapılar olduğu tespit edilmiştir. Bu yapılarda rum ve türk kültürlerinin izlerini görmek mümkündür.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bilgilerle Bozcaada konut kültürünün gelecek nesillere aktarılmasını sağlayarak kültürel süreklilik yönünden yeni tasarımlarda ve geleneksel konut mimarisinin ortaya konmaya çalışıldığı çalışmaları kullanılabilecek faydalı sonuçlara ulaştırmıştır.

Şekil 48. Bozcaada Geleneksel Konut Örneği [9]

Kısaltmalar Açıklamalar

Ç.K.V.K.B.K.	Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
G.E.E.A.Y.K.	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
K.A.İ.P.	Koruma Amaçlı İmar Planı
y.y.	Yüzyıl

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- [1] ANIK, Melike Didem; Bozcaada Yerleşiminde Geleneksel Dokunun Koruma Amaçlı Çözümlemesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2010)
- [2] BAMYACI, Onur; "Antik Dönem Denizciliğinde Tenedos-Bozcaada: Kıyusal Kullanım ve Ticaret", Yüksek Lisans Tezi,/ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2006)
- [3] AYGEN, M. S.; Bütün Yönleriyle Bozcaada (Türkeli Yayınlar, Afyon, 1985)
- [4] İnternet: www.katinaas.com/tr/bozcaada/)
- [5] İnternet: www.balikesir.net/bozcaada)
- [6] GÜRÜNEY. M. Hakan; Bozcaada Harita ve Gravürleri,; Bozcaada Yerel Tarih ve Araştırma Merkezi Yayınları NO.1)
- [7] GÜRÜNEY. M. Hakan; Bozcaada Fotoğrafları,; Bozcaada Yerel Tarih ve Araştırma Merkezi Yayınları NO.2)
- [8] Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü Arşivi.
- [9] A. Sedat SAYGI Arşivi.